

Mari Holmboe Ruge: Kvinner og militær verneplikt

Forslaget om kvinnelig verneplikt ble reist rett etter andre verdenskrig. I dette innlegget fra 2007 forteller Mari Holmboe Ruge om Internasjonal Kvinneliga for og Fred og Frihet (IKFF) sin 60-årige kamp mot kvinnelig verneplikt.

Norsk soldat, 2009., Eier: Flickr

Diskusjonen om kvinnelig verneplikt har engasjert Internasjonal Kvinneliga for og Fred og Frihet (IKFF) i hvert fall i 60 år, og er igjen høyaktuell høsten 2007. Problemstillinger og prinsipper har hele tiden vært de samme: Likestilling eller økt militarisering.

Om forfatteren

Samfunnsforsker Mari Holmboe Ruge (født 1934) var sentral i opprettelsen av Institutt for fredsforskning (PRIO) i 1959. Hun har også vært aktivist i Internasjonal Kvinneliga for og

Fred og Frihet (IKFF). 31. oktober 2007 holdt hun dette innlegget i seminarrekken «Milepæler i 1970-årenes kvinnekamp», som Kilden arrangerte i samarbeid med Norsk Kvinnesaksforening (2006-2007).

Likestillingsaspektet har vært drevet av andre kvinneorganisasjoner. For IKFF har hele tiden hensynet til fredsarbeidet vært dominerende. I en artikkel i Fred og Frihet fra 1946 skrev daværende landsleder Marie Lous Mohr at ”tusenvís av kvinner rundt om i verden mener at det er menns og kvinners plikt, ikke bare for deres egen skyld, men i enda høyere grad for barnas, i alle land å motarbeide militariseringen, som uvegerlig vil føre til krig.”

Forslag om kvinnelig verneplikt i etterkrigstida

Under siste krig hadde norske kvinner i Storbritannia og Canada i alderen 18 til 40 år verneplikt. I 1946 ville Forsvaret fortsette opplæringen av de kvinnelige soldatene, de såkalte ”K-soldatene”, og det ble også foreslått å innføre alminnelig verneplikt for kvinner i fredstid. Forslaget vakte debatt og stor motstand.

Fred og Frihet gjenga (nr 6 1946) alle protestene fra kvinneorganisasjonene: Norske Kvinners Nasjonalråd, Fredskvinnelaget, Oslo Venstrekvinnelag, Norges husmorlagsforbund, Norsk kvinnesaksforening og Norges Husmorforbund.

Lovforslaget ble ikke fremmet.

Spørsmålet debatteres i mange og lange innlegg i Fred og Frihet gjennom hele 1946. Norske Kvinners Nasjonalråd hadde saken oppe på sitt landsmøte det året, og IKFF-medlem Ingerid Borchgrevink kom i hard debatt på da hun stilte spørsmålet: ”Skal vi nå la en skjebnesvanger avgjørelse. Skal vi nå la oss lokke og kanskje senere tvinge inn i militærvesenet?” Hun ga selv svaret. ”Vi må nekte å være med på å forberede oss på en ny krig. Vi må samle oss om å sikre freden.” Hun ble skarpt imøtegått av andre deltakere som mente at kvinnene måtte trenes på forhånd til å møte en ny krigssituasjon.

Senere utdypet Ingerid Borchgrevink sitt syn i Fred og frihet:

”... mens lottene tenker nasjonalt så tenker vi fredsarbeidere også internasjonalt. ... Om kvinnene over hele verden danner lottebevegelser vil det sikkert heller ikke kunne hindre en ny krig. Om kvinnene kan vekkes til å gjøre front mot krigen, til å nekte å gå inn i krigsmaskinen, da er det ett håp.”

Debatten fortsatte i spaltene også i 1947 med Birgit Schiøtz, Sigrid Larsen og Jeanette Olsen som sentrale deltakere. IKFF foreslo i Norske Kvinneorganisasjoners Samarbeidsnemnd at

Forsvarskommisjonen skulle la ”spørsmålet om kvinnelig verneplikt falle”. Dette året utga Kvinneligaen også en egen folder, ”Kvinnen og verneplikten” der forslaget om tvungen verneplikt for kvinner beskrives som et angrep på kvinnen som ”livgivende” og ”livsbevarende” ”Vi kvinner må si nei til å gå inn i krigssystemet.”

I 1952 protesterte IKFFs landsmøte mot et forventet lovforslag om ”kvinner i forsvarets tjeneste”. De krevde at ”folkemeningen må få en avgjørende innflytelse i en så viktig sak”. Forslaget til ”Lov om kvinners tjenestegjøring i det militære forsvaret” kom vinteren 1953, og ble gjengitt i sin helhet i nr 1-2 av Fred og Frihet. Landsmøtet i mai sendte en lang henvendelse til Stortinget med en ”inntrengende henstilling om ikke å ... ta inn kvinner som frivillige i Forsvaret.” ... ”(vi) vil be Stortinget nøye overveie hvilken betydning det har at for utviklingen av et fredelig demokrati at kvinnene holdes helt utenfor den militære sektor i fredstid.”

Forsvarsdepartementet hevdet i 1953 at behovet var 16.700 kvinner i fredstid og 35.000 i tilfelle krig.

Motstand fra kvinnebevegelsen på 1970-tallet

Forsvaret var blitt en viktig arbeidsplass, også for mange kvinner. I 1975 advarte IKFFs landsmøte mot et nytt lovforslag som ville gi kvinner ”nesten likestilling” med menn i Forsvaret. De skulle få adgang til å tjenestegjøre i militære stillinger både i freds- og krigstid, begrenset til ”funksjoner av ikke stridende karakter.”

IKFF anså forslaget som ”et tilbakeslag for det arbeidet som gjøres av alle konstruktivt fredsbyggende krefter, om også kvinner skal trekkes inn i militariseringsprosessen.” De mente også om at dette forslaget var et beklagelig misbruk av Kvinneårets (1975) likestillingskrav og en trussel mot kvinneårets tredje motto: ”Fred”.

I 1976 vedtok Stortinget at kvinner skulle få tilgang til å tjenestegjøre i militære stillinger. Ordningen skulle være begrenset til funksjoner og avdelinger av ikke-stridende karakter. Politikerne Torild Skard (SV), Berit Ås (SV) og Ingrid Eide (AP) argumenterte mot forslaget i Stortinget under debatten i 1976, men deres synspunkter nådde ikke fram. I fred og frihets spalter er det spesielt Johanne Skog Gripsrud og Ellen Elster som har hatt flest innlegg i denne saken.

I 1980 oppfordret IKFF alle kvinneorganisasjoner om å ”sette spørsmålet om kvinnelig militærtjeneste på sitt møteprogram og få det belyst fra alle sider slik at medlemmene kan få et forsvarlig grunnlag til å ta standpunkt.” I 1982 deltok Ingrid Eide på et høringsmøte i det daværende Likestillingsrådet om ”forsvar og likestilling”. Der advarte hun mot virkningene av militariseringen av samfunnet hvis kvinner skal delta på lik linje med menn i Forsvaret. I høringsrunden etter Vernepliktsutvalgets innstilling (1981) gjentar IKFF sin prinsipielle motstand mot kvinner i Forsvaret og kvinnelig verneplikt.

Befalsutdanningen ble åpnet for kvinner i 1977, og 255 kvinner søkte dette året om slik utdannelse. Kvinners adgang til å avtjene førstegangstjeneste på lik linje med menn ble gitt i 1983. Full yrkesmessig likestilling mellom kvinner og menn i Forsvaret, også i stridende stillinger, ble vedtatt av Stortinget i 1984 og iverksatt i 1985. I 1995 lanserte Forsvarsdepartementet «Handlingsplan for rekruttering av kvinner». I år 2000 ble «Handlingsplan for økt kvinneandel» utgitt av Forsvarets overkommando.

Debatt om kvinnelig verneplikt på 2000-tallet

Det overordnede målet er nå at begge kjønn skal være likt representert på alle nivåer i Forsvaret. Ifølge Stortingsmelding 36 (2006-07) er et realistisk mål for kvinneandelen i Forsvaret at det er minimum 20 prosent kvinner blant befal og vervede innen 2020. Etter at frivillig sesjon for jenter ble innført i 2006 meldte drøyt 7000 sin interesse, ca 2.300 hadde møtt pr. juni 2007, og nesten alle ble kjent tjenestedyktige. De kan bli innkalt til frivillig førstegangstjeneste. Den nye stortingsmeldingen foreslår en lang rekke stimuleringsiltak for å få kvinner inn i Forsvaret, og åpner for vurdering av verneplikt for jenter.

Nå har saken fått en ekstra dimensjon: Forsvarets operasjoner i utlandet. Her er den offisielle begrunnelsen:

”Gjennom FNs Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 (2000) om kvinner, fred og sikkerhet har Norge blant annet forpliktet seg til å øke kvinneandelen i sine internasjonale styrkebidrag. En økt kvinneandel vil gjøre styrkene bedre i stand til å komme i kontakt med hele sivilbefolkningen, deriblant bidra til å etablere et samarbeid med kvinner og kvinneorganisasjoner i operasjonsområdene. Ettersom krig og konflikter rammer kvinner på andre måter enn menn, er det behov for å sette fokus på kvinners spesielle behov for beskyttelse. Regjeringen utarbeidet i 2006 en egen handlingsplan for å imøtekomme forpliktelsene i Resolusjon 1325. Å øke kvinneandelen i Forsvaret er et prioritert tiltak.” (St. m 36 (2006-07).

IKFF og Norsk Kvinnesaksforening har sammen engasjert seg for å imøtegå forslagene i den nye stortingsmeldingen. fred og frihet nr 3 2007 gjengir et protestbrev til Forsvarsministeren og et innlegg av Mari Holmboe Ruge på et debattseminar i regi av Likestillingsombudet vinteren 2007.

Leder i NKF og IKFF-medlem Torild Skard har vært særlig aktiv i avisspaltene. I april 2007 hadde IKFF og NKF et stort debattmøte, der Ingrid Eide hadde hovedinnlegget fra IKFF og Torild Skard fra NKF. Rapporten fra seminaret kommer i desember 2007, sammen med en oppsummering av den offentlige debatten som endelig kom i gang denne sommeren og høsten. Stortinget ventes å behandle forslagene i Stortingsmelding 36 våren 2008.

Blir det virkelig den Rød-grønne regjeringen som innfører verneplikt for kvinner i ”fredsnasjonen” Norge?

Se også

- [Ellen Elster: Kamp mot kvinnelig verneplikt](#)

KVINNER I KRIG OG FRED

Av Mari Holmboe Ruge, 2007

Last ned ⬇ | Del

Meldinger ved utskriftstidspunkt 22. oktober 2026, kl. 23.54 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.